

2019 – DOSARELE PATRIMONIULUI (XXIII):

Cine e primul european conștient? - „Insula Christiani”, singura comună cu povești stradale - ECCE HOMO, primul poet român de limbă latină!

Vizitați **Insula Christiana**
Salvați **LIMBA LATINĂ**
Dosarele
patrimoniului (XXIII)

Patrimoniul și Cibinium

Romanian Villages
Explore a village and discover centuries old architecture and traditional ways of life

Leuven Cristian 1223

Rugăciune

civilizația apei în Cristian
care are povești

Singura comună din România pentru fiecare stradă!

Nicolaus Olahus și-a făcut singur destinul, confirmând dictonul latin: „Quisque est faber suae fortunae” – „Fiecare este artizanul propriului destin”. În lungul drum spre vârful ierarhiei în statul ungar, s-a făcut remarcat și prin poeziile sale, fiind **primul poet român de limbă latină**. În timp ce în Țările române - ca peste tot în estul Europei – se scria numai în slavonă (sau în greaca veche), în Apus, se scria în latină. Toate lucrările se scriau în aceste limbi „culte”, considerate superioare limbilor „vulgare”, cele vorbite în popor. Dacă în Țara Românească apărea o lucrare intrată în istoria literaturii, „Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie” (scrisă în ultimii ani ai domnitorului Neagoe 1512-1521), Nicolaus Olahus își afirma umanismul printr-o serie de scrieri în limba latină, scriind felicitări, epigrame, epitafuri dar și elegii. Cele mai cunoscute sunt elegiile scrise în 1536, la moartea fratelui său Matei și la moartea prietenului său, Erasmus. Reproducem din elegia dedicată lui Erasmus din Rotterdam: «... Cum socotesc, **auzit-ai de dumnezeiescul Erasmus/ Căci în acest univers nimeni nu fu mai vestit (...)** Viața-ntregă îi fu atât de neprihănită/ Căci tu însuși o poți lua ca fericit îndreptar». Umanismul lui Olahus poate fi cunoscut și prin interpretarea versurilor sale. Să-l urmărim pe prof. St. Bezdechi, deslușind câteva versuri: «**Dar această dragoste nu e îngustă**, ea îmbrățișează, în dorința ei de bine, și celelalte țări, cărora el, **spirit pașnic**, le datorează pacea și prosperitatea, de care lumea era lipsită, spunea el, **din**

pricina certurilor dintre capetele domnitoare. De această „*discordia ducum*” și de „*crudelis amor lucri*” vorbește el și în poezie „*in praesens saeculum*” (Nr. 76, v. 20-21) dar mai ales în frumoasa invocație către Dumnezeu, căruia îi mulțumește pentru pacea între Francisc I și Carol V, pace în urma căreia el spera că prosperitatea va reveni în aceste două mari țări bătute de atâta vreme de flagelul războiului. **E o adevărată rugăciune**, care merită să fie citată pentru accentele profunde pe care știe să le găsească: «C.66. **RUGĂCIUNE.** „*Sfânt Dumnezeu*, ce-ai zidit pământul și marea și cerul, / Tu, ce cu'n semn pironști aștrii de foc în țării;/ Tu, dup'al căruia plac, se'nvârte'n orbita-i lucioasă/ Luna și socarele aprins tras de fugarii cei iuți;/ Tu, ce hrănești a' pământului rodnic semințe gustoase;/ Tu, ce cu dragostea ta pe muritori ocrotești;/ Tu, în a căruia mână se află a' păcii zaloguri/ Și a lui Marte cel crunt însângerate săgeți;/ Ce să-ți aduc ca prinos, potrivit mulțumirea-mi s'arate/ Și să slăvesc mai smerit numele-ți sfânt de trei ori?/ Prea meritate pedepse ne-aduc ale noastre păcate: / Mâna ta poartă pe drept biciul ce acum ne-a lovit./ **Cum un părinte sever** cu grele loviri pedepsește/ Ale copiilor săi nesăbuite greșeli,/ Astfel și tu ne mustrezi pe noi ce'nnotăm în păcate/ Și după vrerea-ți, acum grele pedepse ne-am luat,/ Dat-ai ades după vesele timpuri și vremuri grozave/ Iar după vifor și ploi, zile senine dăduși./ Astfel divina putere desprinsă-i să-și schimbe purcesul/ Iarăși și iar deschizând îndurătorul ei sân.”

Musa lui Olahus, care de obicei sboară aproape de pământ, știe, cu acest prilej, să găsească un limbaj înaripat, potrivit măreției subiectului». Tinerii zilelor noastre au auzit de eruditul teolog olandez Erasmus, numele lui fiind dat - de Uniunea Europeană - celui mai important program european (în perioada 2014-2020), obiectivul fiind „dezvoltarea competențelor și a capacității de inserție profesională prin oferirea unor oportunități de educație, formare, tineret și sport”.

Operele lui Erasmus au fost tipărite în tipografia Universității din Louvain, locul unde se retrăgea și Nicolaus Olahus, momentele fiind relatate într-o scrisoare «adresată preceptorului copiilor viitorului împărat Ferdinand I de Habsburg: «Zilele acestea regina s-a dus pentru patru zile la vânătoare ... Eu obținând un concediu de la ea, m-am dus la vestita universitate a celor trei limbi de la Louvain, departe de patru mile, ca să-mi înviorez sufletul, pentru că, după cum regina vînează mistreți și fiare prin codri, tot astfel eu să vînez la Louvain pronunția grecească»».

Catalogat de scriitorul Stefan Zweig ca fiind „*primul european conștient*”, Erasmus a militat pentru toleranță religioasă, fiind un precursor al reformei, fără să adere la protestantism. Astăzi, am putea spune: „**ECCE HOMO**” - iată omul care luptând împotriva ignoranței, superstițiilor și autoritarismului a influențat întreaga istorie a culturii europene.

Marele oraș belgian Leuven (*Louvain* - în franceză, *Lovin* - în valonă), capitala Brabantului, a adoptat în 1990 comuna sibiană Cristian - o localitate atestată din 1223. În timp ce Louvain își cunoaște bine trecutul din 891 - când o armată de vikingi a fost învinsă de regele Arnulf de Carintia -, la Cristian s-au descoperit urme ale unei locuiri din neoliticul timpuriu (cca. 6400 î.Chr.). Toate cercetările arheologice sunt importante, pământul patriei ascunzând taine, ce-și așteaptă răbdătoare descoperirea. Istoria localității, cunoscută inițial după denumirea latină „**Insula Christiana**”, botezată de coloniștii sași „**Grossau**”, a fost plină de evenimente dramatice. Localitatea a fost incendiată de turci (1493) și de boierii munteni (1529), cucerită și prădată de Mihai Viteazu (în 1599), decimată de holeră și ciumă (în 1553, 1706 și 1755), din nou incendiată de tătari (în 1658) și

mistuită de flăcările unui incendiu (în 1891). În sec. XX, ambele războaie mondiale au afectat satul și locuitorii, sașii, românii și landlerii păstrând în memoria colectivă diverse momente, ce cu greu vor putea fi uitate. O adevărată epopoe, așezarea fiind clădită și reclădită după fiecare distrugere, cu tenacitatea unei comunități unite, care a crezut în destinul său. Construită între brațele Căminului, așezarea a crescut treptat, biserica fortificată - apărată de apele râului - reprezentând ultimul refugiu, pentru apărarea căruia mulți localnici s-au sacrificat. În 2015 s-a inaugurat un traseu tematic de vizitare a comunei, cunoscute pentru străzile ei notate cu cifre romane, ce amintesc de vestitul New York. Traseul „**Patrimoniul și civilizația apei în Cristian**” oferă șansa fiecărui vizitator să cunoască trecutul, pășind pe străzile marcate de istoria locurilor. Panourile explicative (în patru limbi) prezintă crâmpoșele din trecut, fiind singura comună românească ce se prezintă prin poveștile străzilor. Tot în 2015, Leuven s-a înfrățit cu Cristian, oficialitățile înțelegând că s-a ajuns la o nouă etapă a relațiilor dintre comunități. Primarul Ioan Seucea a înscris cu litere de aur - în istoria comunei - relația dintre Cristian și Leuven, vizita regelui Albert al II-lea și a reginei Reine Paola (în 2009), fiind unică în istoria comunelor noastre.

La aniversarea a trei decenii de la adopție, sora mai mică a orașului Leuven se prezintă ca o localitate modernă, cu o infrastructură urbană, realizările fiind un model de înfrățire pe care nicio altă localitate din România nu a cunoscut-o.

Câți români sau belgieni știu că vizitând cele două localități merg pe urmele lui Erasmus, sau ale lui Olahus?

Descoperind aceste locuri, nu uitați „**Rugăciunea lui Olahus**”, pentru pacea comunităților!

(va urma)

Marius HALMAGHI

Sursa online:

<http://www.tribuna.ro/stiri/cultura/dosarele-patrimoniului-xxiii-cine-e-primul-european-constient-insula-christiani-singura-comuna-cu-povesti-stradale-ecce-homo-primul-poet-roman-de-limba-latina-142637.html>

În: Tribuna, 21 martie 2019